

Freinetpedagogie als studierichting in de tweede graad secundair onderwijs

*Advies over de aanvraag tot erkenning van een nieuw
structuuronderdeel freinetpedagogie*

Vlaamse Onderwijsraad
Koning Albert II-laan 37
BE-1030 Brussel
T +32 2 219 42 99

www.vlor.be
info@vlor.be

Wijs beleid door overleg

Advies op vraag van Ben Weyts, Viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Onderwijs, Sport, Dierenwelzijn en Vlaamse Rand op 18 mei 2020.

Uitgebracht door de Raad Secundair Onderwijs op 2 juni 2020 met 15 stemmen voor en 4 stemmen tegen (zie bijlage voor verduidelijking)

Vorbereiding: Werkgroep Erkenning SO op 26 mei 2020 onder voorzitterschap van Saskia Lieveyns

Dossierbeheerder: Marleen Colpin

1 Situering

Dit advies gaat over de erkenning van een nieuw structuuronderdeel. De regelgeving voorziet dat de Vlor daar advies over geeft.¹ De Vlor kreeg op 18 mei 2020 de vraag om met spoed advies te geven.

We baseren ons voor het advies op het aanvraagdossier van een schoolbestuur dat freinetonderwijs organiseert, de conclusies van de commissie² die het voorstel beoordeeld heeft en het advies dat de Vlor vorig jaar uitbracht over de aanvraag voor een basisoptie freinetpedagogie en een studierichting in de tweede graad aso.³ De basisoptie werd door de Vlaamse Regering goedgekeurd, de studierichting in de tweede graad niet.

Nu vraagt de indiener het structuuronderdeel freinetpedagogie voor de tweede graad aso dus opnieuw aan. In geval van erkenning wordt dat opgenomen in de matrix met het studieaanbod van het secundair onderwijs. Het schoolbestuur heeft de intentie het te programmeren vanaf 1 september 2021 in alle vestigingsplaatsen van de school. Ook enkele andere scholen geven aan het nieuwe structuuronderdeel te willen programmeren en steunen de aanvraag.

De timing van de aanvraag is opvallend. Het dossier moest nu ingediend worden opdat de leerlingen die in 2020-2021 de basisoptie freinetpedagogie in 2A zullen volgen, perspectief zouden hebben op een aansluitende studierichting in de tweede graad. Maar tegelijkertijd ontbreekt het de indieners aan een referentiepunt in de vorm van cesuurdoelen die de specificiteit van de andere studierichtingen van de tweede graad weergeven. Die cesuurdoelen worden afgeleid van de specifieke eindtermen voor logische vervolgstudierichtingen in de derde graad. En die specifieke eindtermen zijn er nog niet.

Volgens de regelgeving hoefden de indieners evenwel geen cesuurdoelen op te nemen in hun dossier. Toch speelde de inschatting van hoe die cesuurdoelen er zouden moeten uitzien een belangrijke rol bij de beoordeling van het dossier door de overheidscommissie en de extra vragen die zij aan de indieners gesteld hebben.⁴ Ook voor de Vlor hadden die cesuurdoelen als kapstok kunnen dienen voor het advies.

¹ [Besluit van de Vlaamse Regering van 6 juli 20107](#) tot vaststelling van de indienings- en adviseringsprocedure voor voorstellen van nieuwe structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, wat de eerste graad en de tweede graad van het algemeen, het technisch en het kunstsecundair onderwijs betreft.

² De commissie bestond uit vertegenwoordigers van AHOVOKS, AGODI, de Onderwijsinspectie en het Departement Onderwijs en Vorming.

³ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Secundair Onderwijs. [Aanvraag erkenning structuuronderdeel Freinetpedagogie](#), 21 maart 2019.

⁴ Als gevolg van de coronacrisis kon het onderhoud dat bij een erkenningsaanvraag plaatsvindt, niet doorgaan. Het werd vervangen door een vragenlijst waar de indieners schriftelijk op geantwoord hebben. Die vragenlijst is ook overgemaakt aan de Vlor.

2 Criteria

Voor de beoordeling van de aanvraag baseert de Vlor zich op twee sets criteria.

De eerste set zijn de criteria die volgens het besluit van de Vlaamse Regering gezamenlijk moeten toegepast worden:

- 1 de maatschappelijke, economische of culturele behoefte;
- 2 de invulling: de invulling van het structuuronderdeel wordt bepaald vanuit een of meer actuele referentiekaders, waaronder studieprofielen en federale of Vlaamse regelgeving;
- 3 de onderwijskundige en opvoedkundige context: de aansluiting bij de doelgroep, het bieden van een duidelijke finaliteit, namelijk de arbeidsmarktgerichtheid en/of de doorstroomgerichtheid, de mate waarin leermotivatie gestimuleerd wordt;
- 4 een inschatting van de instroom;
- 5 een inschatting van de uitstroom;
- 6 de noodzakelijke materiële en financiële middelen en expertise;
- 7 de noodzakelijke samenwerking, als die vereist is;
- 8 de beschrijving van de plaats in de opleidingsstructuur en in voorkomend geval de vereiste voorkennis;
- 9 de beschrijving van het onderscheidend karakter ten opzichte van al bestaande structuuronderdelen;
- 10 het structuuronderdeel of de structuuronderdelen die in voorkomend geval vervangen worden.

De tweede set criteria zijn de doelstellingen en principes die de overheid vooropstelde voor de modernisering van het studieaanbod en die de Vlor ook toepaste in zijn advies over de matrix:⁵

- “Het studieaanbod is **transparant**: domeinen en finaliteiten vormen het ordeningskader. Alle studiedomeinen komen evenwaardig aan bod, met het hele spectrum aan studierichtingen en finaliteiten in elk domein. De ordening van het studieaanbod biedt een beter zicht op de plaats van een studierichting, ook in functie van de schoolkeuze.
- Het studieaanbod is **rationeel**: waar nodig ontstaan nieuwe studierichtingen, verdwijnen studierichtingen en worden studierichtingen samengevoegd. Studierichtingen zijn breed programmeerbaar en er blijft plaats voor nichestudierichtingen.
- De modernisering van het studieaanbod en de nieuwe ordening ervan zorgen voor de **herwaardering van het technisch georiënteerd onderwijs**.
- Het studieaanbod zorgt voor een **getrapte studiekeuze**.
- Het studieaanbod is een **instrument tegen de waterval**.
- Het studieaanbod biedt **ruimte voor scholen**.”

De Vlor past de criteria gezamenlijk toe en gaat in het vervolg van het advies niet systematisch op elk criterium in. Voor de criteria uit de regelgeving heeft ook de commissie systematisch de toets gedaan.

⁵ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Secundair Onderwijs. [Advies over de modernisering van het studieaanbod in het secundair onderwijs](#), 21 februari 2017.

3 Advies over de aanvraag

De Vlor adviseert de aanvraag van Freinetscholen Keerpunt vzw gunstig. Het voorstel komt tegemoet aan de groeiende vraag van ouders, leerkrachten en directies om een volwaardige freinetopleiding vorm te geven in Vlaanderen. Dat is vandaag niet in voldoende mate mogelijk in de bestaande secundaire scholen die freinetonderwijs aanbieden. Het freinetaspect blijft daar meestal beperkt tot de aanpak, terwijl in de visie op onderwijs van Freinet het 'hoe', het 'wat' en het 'waarom' en het 'waartoe' onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. De voorbije jaren bleek het ook bijna onmogelijk om een volwaardige freinetschool te realiseren als gevolg van rationalisatienormen en financiering.

De visie van Freinet op mens en maatschappij vertaalt zich in een visie op onderwijs. Het is meer dan een pedagogisch-didactische aanpak. In die visie worden jongeren bevestigd in hun rol van gangmaker van hun eigen ontwikkeling, ingebed in een coöperatieve leer- en werkomgeving. Daarom worden thematische inhouden niet op voorhand vastgelegd: de jongeren geven het leren zelf vorm en creëren samen met hun begeleiders inhoud. Dat is echter niet vrijblijvend: er wordt gestreefd naar een evenwichtige spreiding over verschillende domeinen en via diverse onderdelen (klasraad, atelier, onderzoek, ...). Er wordt een sterke nadruk gelegd op het verwerven van 21ste eeuwse vaardigheden, die overeenkomen met de decretaal vastgelegde sleutelcompetenties van het nieuwe eindtermenkader. Ook andere actuele referentiekaders zoals het Kinderrechtenverdrag en het referentiekader voor onderwijskwaliteit bepalen mee de invulling van het structuuronderdeel. De Vlor erkent dat een apart structuuronderdeel nodig is om de beoogde totaalaanpak te kunnen waarmaken.

De indieners wijzen op de toepassing van de actieve en passieve vrijheid van onderwijs om de legitimiteit een apart structuuronderdeel te motiveren, naar analogie van de steinerpedagogie en yeshiva-onderwijs, die wel al opgenomen zijn in de matrix. De Vlor volgt die redenering. Als er in de toekomst gelijkaardige voorstellen voor nieuwe structuuronderdelen zouden komen vanuit andere onderwijspedagogische visies, dan moet telkens bekeken worden of het om meer dan een aparte aanpak gaat, wat hier wel het geval is.

Daarnaast is de Vlor overtuigd van de mogelijkheden en voordelen die een structuuronderdeel freinetpedagogie kan bieden. We denken bijvoorbeeld aan uitstel van te determinerende studiekeuzes. Het structuuronderdeel beoogt immers een zo lang mogelijk comprehensief aanbod voor alle leerlingen. Het vormt ook een alternatief voor ouders en leerlingen die zoekende zijn in het huidige aanbod.

De studierichting freinetpedagogie biedt studiecontinuïteit voor leerlingen die de basisoptie freinetpedagogie gevolgd hebben, maar staat ook open voor leerlingen die een andere basisoptie gevolgd hebben. Een basisoptie is voor de Vlor geen voorafname op een studiekeuze in de tweede graad.

Als het structuuronderdeel kan ingericht worden, is het voor de leerlingen die ervoor kiezen wenselijk dat zij ook in de derde graad freinetpedagogie kunnen volgen. De indieners hebben de intentie om dat structuuronderdeel voor de derde graad ook aan te vragen, maar zij wachten daarvoor op de beslissing over de eindtermen als belangrijk referentiekader.

4 Advies over de erkenningsprocedure

De Vlor sluit zich aan bij de afsluitende bedenkingen van de commissie van de overheidsdiensten. Die commissie heeft net zoals de Vlor met de criteria uit de bestaande regelgeving gewerkt, maar daarbij vastgesteld dat die niet meer afgestemd is op de procedures zoals die gehanteerd worden in de modernisering van het studieaanbod en de eindtermen van het secundair onderwijs. De Vlor is voorstander van een actualisering van de regelgeving met aandacht voor duidelijke beoordelingscriteria.

Een van die criteria moeten de cesuurdoelen zijn. Dit dossier maakt duidelijk hoe belangrijk die zijn om het inhoudelijk onderscheidend karakter van een nieuw structuuronderdeel te kunnen inschatten. Omdat je geen cesuurdoelen kan bepalen zonder specifieke eindtermen, lijkt het dan ook logisch dat een structuuronderdeel van de tweede graad altijd in samenhang met de derde graad aangevraagd wordt.

Als de regelgeving aangepast wordt, dan vraagt de Vlor dat zijn adviserende rol daarin behouden blijft.

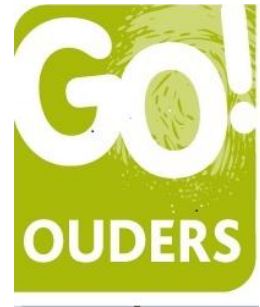
Tot slot vraagt de raad aandacht voor tijdige, heldere en transparante communicatie aan alle betrokkenen in het proces van de erkenning van een nieuw structuuronderdeel.

Marleen Colpin
secretaris Raad Secundair Onderwijs

Saskia Lieveyns
voorzitter Raad Secundair Onderwijs

In deze bijlage nemen de geledingen GO! onderwijs van de Vlaamse gemeenschap, GO! Ouders en directeurs officieel onderwijs hun minderheidsstandpunt op ten aanzien van het gunstige advies met betrekking tot de aanvraag tot erkenning van de 2^e graad Freinetpedagogie.

De voormelde geledingen kunnen zich wel vinden in de formulering van hoofdstukken 1, 2 en 4 van het advies maar echter niet in het gunstige advies zoals opgenomen in hoofdstuk 3.

Het aanvraagdossier van de indiener overtuigt ons niet van de nood aan een apart structuuronderdeel freinetpedagogie in de 2^e graad. De eigenheid van het freinetonderwijs zit in de pedagogisch-didactische aanpak, die wel degelijk vorm kan krijgen in de huidige context, getuige de vele scholen van een koepel of net die vandaag secundair freinetonderwijs aanbieden. Die scholen werken met de leerplannen van de koepel of het net. Een nieuw structuuronderdeel en eigen leerplannen zullen tot meer varianten in het aanbod freinetonderwijs zorgen. Dat zal de transparantie van het aanbod voor ouders en leerlingen niet ten goede komen.

Bovendien zijn we het niet eens met de motivering van de indieners dat een apart structuuronderdeel nodig is om te vermijden dat leerlingen in de tweede graad al een te determinerende studiekeuze moeten maken. De modernisering biedt nog mogelijkheden wat dat betreft en die moeten een kans krijgen. Ook het argument van studiecontinuïteit voor de leerlingen die de basisoptie freinetpedagogie volgen in 2A, volgen wij niet. Een basisoptie is geen voorafname, maar ook geen garantie op een corresponderende studierichting in de tweede graad. We willen hierbij ook wijzen op de paradox in het feit dat in het streven om studiekeuze zo lang mogelijk uit te stellen, er toch een keuze afgedwongen wordt. Voor een brede studierichting zoals die vooropgesteld wordt, zal er wellicht een ruimere interesse zijn. Maar omdat die in dit geval gekoppeld wordt aan een specifieke pedagogie, is dat niet voor iedereen een keuzemogelijkheid. Daar hebben we moeite mee, vooral omdat te verwachten valt dat in het geval van erkenning van een structuuronderdeel freinetpedagogie andere pedagogieën een gelijkaardige vraag zullen stellen. Het zou een precedent zijn dat inbreekt op de rationaliteit van het studieaanbod zoals dat nu vastligt in de matrix. De inhoud van de studierichtingen die nu in de matrix staan, ligt nog niet vast via cesuurdoelen en curriculumdossiers, dus er is nog geen referentiepunt voor een extra studierichting. In die zin besluiten we dat het inhoudelijk onderscheidend karakter van het voorgestelde structuuronderdeel onvoldoende aangetoond is.

Als de Vlaamse Regerie beslist dat het structuuronderdeel kan ingericht worden, is er voor de leerlingen die ervoor kiezen geen onmiddellijk corresponderende studierichting in de derde graad. De indieners hebben wel de intentie om ook daar een structuuronderdeel freinetpedagogie in te richten, maar dat vragen ze nu nog niet aan omdat het referentiekader van de eindtermen ontbreekt. Leerlingen uit de studierichting freinetpedagogie in de tweede graad zouden ook wel naar alle andere richtingen moeten kunnen doorstromen. We verwachten dan ook dat het in de derde graad nog moeilijker zal zijn om de finaliteit doorstroom/aso van een structuuronderdeel freinetpedagogie waar te maken en stuit daar opnieuw op het feit dat het onderscheidend karakter voor de tweede graad onvoldoende aangetoond is.

Als men de logica van de aanvrager volgt, nl. dat alle leerlingen zo lang mogelijk het perspectief moeten hebben op een brede leerloopbaan, kunnen we ons niet vinden in de exclusieve focus op de doorstroomfinaliteit/aso. Ook leerlingen in de dubbele of arbeidsmarktgerichte finaliteit zouden zo lang mogelijk té determinerende studiekeuzes moeten kunnen uitstellen. Het is een gemiste kans dat die leerlingen niet zouden kunnen instromen in een structuuronderdeel freinetpedagogie, want ook zij kunnen gebaat zijn bij de freinetaanpak. We blijven dan ook eerder voorstander van een brede benadering dan voor een verengde verankering in een structuuronderdeel.